

До 30-річчя створення книгозбірні

Херсонщина подарувала світові: діячі мистецтв

Біобібліографічний довідник

Вип.2

**Херсон
2010**

Серія «Видатні країни»

Укладач	Н.О.Попова
Редактор	С.Д.Коваль
Дизайн обкладинки	Л.В.Леоненко
Відповідальний за випуск	Т.Ф.Ігнатова

Наклад – 150 прим.

Херсонщина подарувала світові: діячі мистецтв : Біобібліографічний довідник / уклад. Попова Н.О. ; Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.Лавренюва. – Херсон : [б. в.], 2010. – 34 с. : іл. – (Видатні краяни. Вип.2).

Біобібліографічний довідник «Херсонщина подарувала світові» присвячений відомим діячам мистецтва, уродженцям Херсонщини, і продовжує серію «Видатні краяни», започатковану бібліотекою в 2009 році.

Видання має п'ять розділів, в межах яких матеріал подано за алфавітом прізвищ. При відборі публікацій використані фонди обласної юнацької бібліотеки ім. Б.Лавренюва, бібліографічні видання обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О.Гончара та веб-ресурси.

Адресований школярам, студентам та широкому колу читачів, які цікавляться мистецтвом і культурою рідного краю.

Зміст

Шушляннікова Н. Мистецьке намисто Херсонщини: історія і сучасність	1
Архітектура	
Лишневський Олександр Львович	3
Живопис. Графіка	
Брюмер Леонід Володимирович	4
Кузнєцов Микола Дмитрович	6
Михайлів Юхим Спиридонович	7
Скадовський Микола Львович	8
Шовкуненко Олексій Олексійович	10
Музика	
Голишев Єфим	11
Іщенко Юрій Якович	12
Майкапар Самуїл Мойсейович	14
Спендіаров Олександр Опанасович	15
Цилінко Олександр	16
Театр. Кіно. Телебачення	
Гармаш Сергій Леонідович	17
Гринько Микола Григорович	18
Громовенко Павло Григорович	20
Делієв Георгій Вікторович	21
Кондратюк Ігор Васильович	22
Куманченко Поліна Володимирівна	23
Плужник Григорій Дмитрович	25
Пономаренко Євген Порфирівич	26
Кіномистецтво	
Болгарін Ігор Якович	27
Бондарчук Сергій Федорович	28
Бортко Володимир Володимирович	30
Матвеев Євген Семенович	31

Мистецьке намисто Херсонщини: історія і сучасність

тяжку травму і змушений був залишити улюблену професію. Два роки був прикутий до лікарняного ліжка, вийшов з лікарні у жорсткому корсеті, з ціпком у руках та мінімальною пенсією. Зібравши волю в кулак, дав собі слово стати на ноги і повернутись до акторства. Стан здоров'я і життєві обставини не дозволили повернутися у рідний Малий театр, однак вони посприяли тому, що він пов'язав свою долю з кінематографом - став кінорежисером. А це була його давня потаємна мрія.

Першим досвідом у новій професії для Матвєєва стала мелодрама «Циган» (за повістю А.Калініна). Він сам зіграв і головного героя – Будулая. Картина завоювала симпатію глядачів, проте викликала зауваження з боку критиків. Пізніше він зняв фільми «Почтовый роман» та «Смертний враг», які великого успіху не мали. Багато Матвєєв грав і у фільмах інших режисерів, проте переважна більшість картин була досить посереднього рівня.

У середині 70-х років Євген Матвєєв повернувся до режисури і поставив соціальну кінодилогію «Любовь земная» та «Судьба», у яких зіграв головну чоловічу роль. Фільми у дусі епохи соціалізму дещо «лакували» події життя героїв, проте завоювали любов мільйонів глядачів. Зіграна у фільмі «Солдаты свободы» роль Леоніда Брежнєва принесла Матвєєву ще й любов і підтримку влади. Він став секретарем Співки кінематографістів, отримував високі державні нагороди, його фільмам влаштовували всесоюзні прем'єри.

Все це пригадали Євгену Семеновичу в середині 80-х років, коли почалася перебудова. Він втратив посаду, на нього посипався град звинувачень у підлабузництві до влади, лакуванні життя у його фільмах та інших гріхах. Для Матвєєва це був страшний удар, він навіть задумувався про самогубство.

Але він витримав, пережив смутні часи, не зрадив своєму творчому кредо і повернувся в кіно в середині 90-х років з фільмом «Любить по-русски». Ця картина (по-суті гарна казка) була настільки щирою і знайшла такий гарячий відгук у серцях глядачів, що вони всім миром зібрали кошти для зйомок продовження. В результаті була створена кінотрилогія, яка дарувала людям віру в любов, надію на перемогу добра над злом – те, чого найбільше не вистачало у житті.

«Я шукаю найкоротший шлях від серця до серця. Правду, йоту мрії, йоту казки – ось те, що я хочу залишити людям. Народу зараз потрібна казка. Як я був прихильником «Кубанських козаків», так ним і залишаюсь» - говорив Матвєєв у 1999 році після виходу «Любить по-русски-3». Це була його остання картина.

Помер Євген Матвєєв 1 червня 2003 року.

В Виноградово появился дом Матвеева // Новый формат. – 2008. – 14 мая.

Гореліков М. Ностальгія Євгена Матвєєва // Наддніпрян. правда. – 2007. - № 21.

Жарких Л. Евгений Матвеев. Память жива // Булава. – 2008. – 15 мая.

Лелеко М. Матвеев - видатний нащадок турбаївців // Рад. Таврія. - 2009. – 17 лип. (№ 29).

Павлова И. В Херсоне «родилась» Матвеевская премия // Гривна. – 2007. - № 14.

Сергеев И. Таврия была в его сердце // Таврийский край. – 2007. – 29 марта.

actors.khv.ru/m/matveeve.htm

oblrada.ks.ua/index.php?id=10363

www.c-cafe.ru/days/bio/16/054_16.php

www.peoples.ru/art/cinema/actor/matveev/

www.rusactors.ru/m/matveev_e/

Херсонщина... Ласкава, щира, сонячна та яскрава. Пестована хвилями Дніпра, чисельних озер та річок, лиманів та морів. Вільнодумно вихована безмежним таврійським степом, палким повітрям та чарівним зоряним небом степової глибини.

Протягом тисячоліть цей край приваблював різні народи. Оселившись тут, давні арії (пращури індоєвропейських народів), кіммерійці, скіфи, сармати, алани та елліни, готи, що заснували тут свою столицю Данпарстадт, гуни, що подарували світу народженого серед таврійських степів короля Аттилу, давні угорці-мадьяри, що створили на цих землях свою першу державу Леведію, слов'яни і печеніги, половці, монголи, турки та татари, русько-литовські князі та перші козацькі об'єднання наділи Херсонщину нестримною енергією руху і творення. Вони залишили нам у спадок традиції та обряди, відкриття та перемоги, подарувавши кожному сучасному мешканцю краю частку своєї крові та душі.

Величезну роль у формуванні культури відіграла і колонізація кінця XVIII століття, коли на ці землі, що були звільнені від тиску турків в російсько-турецьких війнах 1768-1774 рр. та 1787-1791 рр., прямували перші колоністи: українці та росіяни, поляки та болгари, греки та караїми, а також, німці, євреї, французи, іспанці, шведи тощо. На початку XIX століття Херсонщина отримала статус окремої губернії та набула потужного промислового та культурного розвитку. Перші міста краю Херсон, Миколаїв та Одеса одразу стали центрами суднобудування і торгівлі, наукового та культурного життя Російської імперії.

У XIX столітті Херсонська губернія є однією з передових територій імперії, завдяки своїм мешканцям, які використовували все краще, що було в той час - нові ринкові стосунки, наукові відкриття та культурні новинки. Так, О.С.Пушкін, побувавши на Херсонщині, дивувався місцевим жінкам, які одягалися за останньою паризькою модою, були знавцями сучасної літератури та мистецтва, розбираючись при цьому у курсах валют та цінах на зерно.

Гетьман К.Розумовський у листі до Ковалінського від 22 червня 1882 року пише про Херсон: «Не говорю уже о том, что сей город процветает богатством и коммерцией, столь то видеть можно из завидного начала оной. Херсон для меня оказался так приятен, что я взял в нём и место для постройки дома, на случай, хоть бы там некогда и согражданином».

Під час правління Олександра I, Миколи I, Олександра II на місто зверталася особлива увага. Про Херсонську губернію – «оазис нового життя» говорила вся Росія. І було про що казати. Культурне і суспільне життя краю вражало чисельних гостей Одеси, Миколаєва та Херсона:

- О.Суворов вихвалявся новаціями свого бойового товариша Скаржицького, який створив новий лад у своєму маєтку, де «був чудовий сад, млин та винокурня...»;
- вільний дух Херсона підкреслювали і демократичні вольності (свобода слова, мови та віросповідання) та відміна загальних заборон (паління на вулицях та дозвіл селитися євреям);
- світового значення набули винокурні Трубецького (в Бериславі); унікальний біосферний заповідник Фальц-Фейна (в Чаплинці); садиба Вассала (Залізний Порт) тощо;
- в 70-ті рр. XIX ст. Херсон – центр сільськогосподарського машинобудування, завдяки якому Російська імперія відмовляється від купівлі на Заході знарядь праці для села;
- в Одесі високого рівня досягає наука, в Новоросійському університеті працюють

- І.Мечников, І.Сеченов, Ф.Шведов, А.Ковалевський; навчальний округ очолює І.Пирогов;
- у 70-х рр. в Херсоні відкривається Публічна бібліотека, в якій бібліотекарі Беккер і Шенфінкель розробляють систему каталогів та збереження інформації і друкують свої розробки у центральній пресі;
  - наприкінці XIX ст. на Херсонщині з'являються перша бактеріологічна станція та аеродром (в Одесі);
  - на межі XIX-XX ст. в Миколаєві видаються спеціалізовані журнали «Химия и жизнь», «Электричество и жизнь», «Керамический обзор» тощо. Не те що провінція, не кожна столиця могла похвалитися такими цінними періодичними виданнями;
  - на початку XX ст. режисер В.Мейерхольд створює у Херсоні «Товариство нової драми», згодом ім'я Мейерхольда та його творчі здобутки набувають світового значення;
  - село Чорнянка Каховського району на початку XX ст. стає «Меккою» футуризму, тут, в садибі графа Мордвинова, збираються видатні діячі літератури Д.Бурлюк, В.Маяковський, В.Хлебніков та О.Кручених, і «в палких дискусіях на херсонській землі народжувалися принципи і декларації нового мистецтва».

Херсон славився своїми багатими театральними і музичними традиціями. Тут гастролювали славнозвісні вітчизняні майстри сцени М.Кропивницький, І. Карпенко-Карий, П. Саксаганський та інші, а також перебували М. Щепкін, М. Савіна, тут уперше вийшла на сцену "український соловейко" Оксана Петрусенко, розпочав свій творчий шлях незабутній Юрій Шумський.

В часи, що минули, і сьогодні Херсонщину презентували і презентують у світі її славні сини і дочки. Впродовж XIX-XXI століть своїм талантом, творчими відкриттями вони збагатили мистецтво і здобули визнання в Україні і за її кордонами. Серед митців, що Херсонщина подарувала світові, - архітектор і художники, композитори і музиканти, велика плеяда акторів і кінорежисерів. Дослідження їхнього життя і творчості допомагає усвідомити великий потенціал місцевої культури, що впливала і впливає на формування особистості мешканця півдня. Черговий випуск біобібліографічного довідника із серії «Видатні країни» дає молоді наочний приклад для наслідування і привід пишатися своїми славетними земляками.

Гідна уваги херсонців і творчість сучасних діячів мистецтв, що з успіхом працюють зараз в Херсоні. Це народний художник України В.Чуприна, заслужений художник України, головний художник Херсонського театру ляльок О.Гоноболіна, скульптор Ю.Степанян, актори - народні артисти України В.Чорношкур, О.Толок, В.Мануйло, співаки - заслужені артисти України Н.Лелеко та В.Гурба, хореографи - заслужені діячі мистецтв В.Чуба і Г.Рехлицька та багато інших.

Впевнена, що й надалі Херсонщина буде знана у світі як земля, щедра мистецькими талантами.

Наталія Шушляннікова, кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології факультету культури і мистецтва ХДУ

Полюшко В. «Тарас Бульба» на Хортиці // Взгляд. – 2007. – 8 февр.
www.artkavun.kherson.ua > Персоналії > Кіно
www.peoples.ru/art/cinema/producer/bortko/index1.html

Матвєєв Євген Семенович
(8.03.1922 – 1.06.2003)

Народився Євген Матвєєв 8 березня 1922 року в с. Новоукраїнка Скадовського району Херсонської області. Його батько, Семен Калинович Матвєєв, пішов з сім'ї, полишивши напризволяще дружину з новонародженим сином, і подався пробивати собі партійну кар'єру.

Дід, батько матері, не простив дочці непослуху в тому, що вона вийшла заміж без його благословення. Мама працювала від зорі до зорі, всю себе віддаючи синові. Євген допомагав їй у всьому, рано почав заробляти на хліб, працюючи на колгоспних полях. Його трудовий стаж, можна вважати, почався з 9 років.

Дитячі роки пройшли у селі Чолбаси, нині Виноградове. Згодом вони з матюю осіли в Цюрупинську, де вона влаштувалася в школі прибиральницею, чим змогла надати можливість сину вчитися в найкращій школі районного центру.

Євген Матвєєв мав артистичні нахили та потяг до театру, тож після закінчення школи поїхав (як він сам жартував, "добрався зайцем" на баржі з кавунами) до Херсона, щоб знайти будь-яку роботу в Херсонському міському муздрамтеатрі. Його взяли статистом з окладом 90 карбованців, з яких 50 платив за куток у комуналці. Часто підробляв у різних організаціях.

Обов'язки актора-статиста хоч і розширювалися, але здібного юнака це не влаштувало. Одного разу, перебуваючи в Херсоні, його благословив сам Черкасов, відомий актор: "Юначе, вам обов'язково слід вчитися. Їдьте до Києва, там зараз до кіношколи набирає курс Довженко".

Матвєєву пощастило, він вступив до кіноакторської школи при Київській кіностудії, де навчався у 1940-1941 роках. Велика Вітчизняна війна внесла в його життя суворі корективи. Є. С. Матвєєв був мобілізований до Червоної армії і направлений на навчання в Тюменське піхотне військове училище, по закінченні якого йому присвоїли звання лейтенанта і призначили курсовим командиром-викладачем.

Демобілізувавшись 1946 року, Є. С. Матвєєв відразу став актором Тюменського театру, потім Новосибірського театру "Червоний факел". А вже 1952 року він дебютував на сцені знаменитого Малого театру у виставі "Без вини виноватые" за п'єсою О. Островського. Тут він пропрацював до 1968 року.

Акторський дебют у кіно відбувся досить пізно - у 33 роки, проте не пройшов непоміченим і привернув увагу режисерів. Подальша кар'єра Матвєєва в кіно складалася вдало, ролі у фільмах «Дорога», «Іскатели», «Дом, в котром я живу» принесли йому славу і популярність. Тріумфом стала роль Макара Нагульнова у фільмі «Поднятая целина» (за однойменним романом М.Шолохова). Вдале втілення образів Нехлюдова у фільмі «Воскресение» (за романом Л.Толстого), танкіста Федотова («Родная кровь») остаточно довело, що в радянському кіно з'явилася нова зірка.

На самому піку популярності з Матвєєвим трапилося нещастя – він отримав

Бортко Володимир Володимирович (7.05.1946)

Володимир Володимирович Бортко народився 7 травня 1946 року, в селищі Велика Олександрівка Херсонської області.

Батько режисера, Володимир Володимирович Бортко, родом з Курська, учасник Великої Вітчизняної війни, у 18 років втратив в бою ногу.

Справою свого життя він обрав театральну режисуру, працював головним режисером Одеського російського театру, Волгоградського і Курського драмтеатрів. Був одружений з донькою херсонських селян, актрисою Київського українського драматичного театру ім. І. Франка Мариною Федотівною Захаренко. Але їх шлюб, в якому і народився майбутній знаменитий режисер, був нетривалим.

У 1963 році Марина Федотівна вийшла заміж за відомого українського драматурга Олександра Корнійчука. Стосунки юнака з вітчимою не склалися головним чином через політичні суперечки: Володимир був противником радянської влади, в той час як Олександр Корнійчук грудьми стояв за партію.

У Києві В.Бортко закінчив геологорозвідувальний технікум, три роки пропрацював техніком-електриком. 1969 року вступив до Київського державного інституту театального мистецтва імені Карпенка-Карого, де навчався в майстерні Мащенко. Закінчивши інститут у 1974 році, працював асистентом режисера на кіностудії імені Довженка.

Однією з перших кінокартин Володимира став фільм «Канал». У 1980 році Бортко став режисером-постановником на кіностудії «Ленфільм». 1978 рік ознаменувався дебютом у великому кіно: вийшов на екрани фільм «Комиссия по расследованию». Популярність прийшла після комедійної стрічки «Блондинка за углом», на головні ролі в якій режисер запросив Андрія Миронова і Тетяну Догілеву.

У період перебудови чималий інтерес викликала його психологічна драма «Единожды солгав», а екранізація повісті Михайла Булгакова «Собачье сердце» принесла Бортко визнання світового кіносупільства. Цей фільм був удостоєний Гран-прі кінофестивалю в Перуджі. У 1991 році на екрани вийшла військова драма Бортко «Афганский излом», в якій знявся популярний в ті роки італійський актор Мікеле Плачидо. У 1998 році режисер порадував глядачів своєю новою роботою - фільмом «Цирк сгорел, и клоуны разбежались...»

У 2000 році побачив світ серіал «Бандитский Петербург». Трьома роками пізніше на телеекрани вийшов «Идиот», знятий за мотивами роману Достоевського. І відразу ж після закінчення його зйомок Бортко узявся за «Мастера и Маргариту».

Володимир Бортко має безліч нагород. Він народний артист Російської Федерації, заслужений діяч мистецтв Російської Федерації, лауреат Державної премії СРСР. Літературною премією Олександра Солжениціна (2004 рік) був нагороджений «за натхненне кінопрочитання роману Достоевського «Ідіот», що викликало живий народний відгук і що возз'єднавало сучасного читача з російською класичною літературою в її етичному служінні».

В даний момент Володимир Володимирович є гендиректором «Студії «2-Б-2» і професором Петербурзького університету кіно і телебачення.

Архітектура

Лишневський Олександр Львович (1868 —1942)

Олександр Львович Лишневський народився у листопаді 1868 року в Херсоні.

Закінчив рисувальну школу в Одесі, а пізніше, у 1888 році вступив у Петербурзьку Академію мистецтв, у якій він поєднував заняття з роботою помічника відомого архітектора Б.І. Гіршовича.

Ще за студентських часів не раз був відзначений нагородами: мала срібна медаль (1891 рік), велика срібна медаль (1892 рік), мала золота медаль за програму: «Готель для приїжджих до столиці» (1893 року). 4 листопада 1894 О.Л. Лишневський отримав звання класного художника I ступеню.

Початковий період самостійної творчості Олександра Лишневського проходив в Єлисаветграді (Кіровограді) — у період з 1895 до 1901 року він працював міським архітектором. У цьому місті здібний фахівець створив проекти гарних, добротних будівель Пушкінського училища, громадської жіночої гімназії, хоральної синагоги, прибудову до земського реального училища, ряд особняків. Сьогодні в них розміщуються загальноосвітня школа № 7 ім. О.Пушкіна, державний педагогічний університет ім. В.Винниченка, синагога, технікум національного технічного університету, краєзнавчий музей і церква.

Особливо багато зусиль доклав Лишневський до проекту гімназії. Він був серед тих, що зуміли відстояти місце її спорудження на перетині Петрівської (тепер – Шевченка) вулиці і Театрального провулку (вул. Нейгауза). Ескіз будинку з пояснювальною запискою на 34-ох аркушах був складений 1898-го, а доробляли його в наступні роки, поки він не був остаточно затверджений у Херсоні і узгоджений керівництвом навчального закладу в Одесі. При цьому Олександрові Львовичу довелося боротися проти спроб спростити проект із метою здешевлення.

У 1901 році О.Л. Лишневський терміново повертається до Петербурга, де і продовжує свою архітектурну діяльність. Він — автор численних пітерських будівель і конкурсних проектів. О. Л. Лишневський був досить своєрідним архітектором, винятковим художником, декоратором. У дореволюційному Петербурзі він побудував ряд будівель, які можна віднести до вдалих прикладів архітектури стилізаторства, еkleктики і модерна. Лише в дорадянський час 75 його проектів було відзначено преміями.

Один з найбільш відомих будинків, побудованих за його проектом, це будинок міських установ на розі Садової вулиці і Вознесенського проспекту. Відомий на все місто і будинок з башточкою на Заміському проспекті, 11 (П'ять кутів). Його люблять малювати художники, на нього задивляються приїжджі. Архітектор Олександр Лишневський створив своє дітище в 1913 році в стилі неокласицизму. Будинок, акцентований гострим кутом, став новою доміантою на проспекті – наче підготовкою до зустрічі з величною дзвіницею Володимирського собору.

Після Жовтневого перевороту 1917 року і потому, за СРСР, будував оборонні споруди під Петроградом, завершив зведення лікарні імені Петра Великого (Мечниківська лікарня), брав активну участь у проектуванні міської житлової забудови.

Від 1930 року керував майстернею Ленпроєкту. У 1930-і рр. за проектами,

створеними у майстерні Лишневського, було зведено немало будівель, що несли естетику нової епохи. Серед громадських будівель, побудованих Лишневським, домінував тип освітньої установи. Він спроектував і побудував декілька шкіл, об'ємно-планувальне вирішення яких зводилося, в цілому, до реконструкції принципів архітектури дореволюційної школи - міцно зібраного багатопверхового будинку з красивим, але строгим фасадом.

Був членом правління Ленінградського відділення Спілки архітекторів СРСР.

О.Л. Лишневський помер у 1942 році в евакуації (зі іншими даними — у блокадному Ленінграді). Фото архітектора не збереглися.

community.livejournal.com/ru_sovarch/159290.html

novokozachin.at.ua/publ/arkhitektura_chomu_lishnevskij_zalishiv_elisavetgrad/1-1-0-216

uk.wikipedia.org/wiki/Лишневський_Олександр_Львович

Живопис. Графіка

Брюммер Леонід Володимирович
(1.09.1882 – 1.11.1971)

Народився Леонід Володимирович Брюммер 1 вересня 1889 року в Херсоні. Батько майбутнього художника - німець Володимир фон Брюммер та мати - французенка Марія Гутьєр були у родинних зв'язках з родинами відомих херсонських промисловців Вадонів і дворян Петражицьких.

За архівними даними встановлено, що будинок Брюммера в Херсоні знаходився на Літейній вулиці Воєнного форштадта.

З дитинства Леонід захоплювався живописом. Першими вчителями малювання його і Георгія Васильовича Курнакова (найкращий друг дитинства і подальшого життя) у першій чоловічій гімназії Херсона (нині гуманітарний лицей, школа № 20) були Йосип Феглер, який закінчив Імператорську академію мистецтв у місті Вільно та Олексій Дмитрович Іконніков. Можливо, завдяки своїм вчителям Леонід пов'язав свою долю з художньою творчістю.

Потім було навчання у Київському художньому училищі, яке майбутній майстер разом зі своїм другом Курнаковим закінчили у 1915 році на відмінно. Леонід Володимирович поїхав до Петербурга, де кілька місяців навчався в Академії мистецтв.

Ишла світова війна, Брюммер повернувся до Києва, працював в училищі, вчився в студії художників Кричевського і Мурашка в Українській Академії мистецтв, брав участь у громадському житті, будучи секретарем Київського товариства художників. Жив то у Києві, то у Херсоні. З грудня 1920 року Крим на 15 років став рідною домівкою Брюммера. Мешкав він у Ялті, Старому Криму, Топлах, не було дня без живопису, малюнка. А другою професією, за прикладом двоюрідного брата Олександра Петражицького, була фотографія. Жили Леонід Володимирович і його дружина Марія Іванівна з сім'єю брата Володимира, агронома-садівника.

кіно у фільмі С.Герасимова «Молодая гвардия» Сергій Бондарчук зіграв у 28 років.

Світову славу Сергієві Бондарчукові принесла режисерська діяльність, розпочата наприкінці 1950-х років. Його дебютом як кінорежисера став фільм «Судьба человека» (1959), що одразу ж набув визнання як етапна подія у кінематографі постсталінської доби й засвідчив посилення гуманістичних, людинолюбних тенденцій у мистецтві.

По-справжньому епохальною подією стала чотирисерійна стрічка С. Бондарчука «Война и мир» (1966—67), що здобула низку премій на різноманітних кінофестивалях, найпочеснішою і найвизначнішою з яких став «Оскар», вручений українцеві 1968 року. Крім того, що С. Бондарчук був режисером фільму, він також зіграв у ньому роль П'єра Безухова та написав сценарій.

Наступною вагомою кінороботою Сергія Бондарчука став батально-психологічний фільм «Они сражались за Родину» (1975), в якому зіграли тодішні зірки кіно: В. Шукшин, Ю. Нікулін, Г. Бурков, В. Тихонов та інші. Лірико-філософський талант кіномислення Сергія Бондарчука втілювався у стрічці «Степь» (1977), знятій за творами А. Чехова.

1982 року в творчому поступі Сергія Бондарчука стається ще одна важлива подія — за значний внесок у кінокультуру його відзначають престижною Міжнародною премією Академії Сімба (Італія), підкреслюючи значення українського митця для традицій європейського кіно, спрямованого на дослідження й вираження глибинних людських поривань, переживань, прагнень.

Загалом фільмографія Бондарчука нараховує вісім режисерських робіт і ролі в 30 кінокартинах.

Сергій Бондарчук став фундатором кінематографічної династії. У 70-ті роки справжньою кінозіркою стала його донька Наталя Бондарчук, зігравши у низці солідних теле- і кінофільмів, а нині, активною кіно- і телевізійною діяльністю займається Федір, його син.

Цього року минає 90 років від дня народження нашого земляка - Сергія Федоровича Бондарчука. До ювілейної дати його донька, Наталя Бондарчук, написала сценарій та зняла фільм про дитячі роки батька, зйомки якого проходили у Білозерці.

У 2000 році березі Білого озера у Білозерці встановлено пам'ятний знак на місці, де стояв будинок, у якому народився Сергій Бондарчук.

Бондарчук Сергій Федорович // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2010 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. – Херсон, 2009. – С.54.

Гончарова О. Судьба человека. Сергей Бондарчук // Новый фаворит. – 2005. – Окт. – С.8.

Голобородько Я. Херсонієць – володар «Оскара» // Взгляд. – 2005. – 6 окт.

Кокостікова Г. Відомий степовик // Новий день. – 2005. – 22 верес.

Кокостікова Г. Чутлива душа майстра // СВ Гривна. – 2005. – 23 сент.

Кондратов Е. Человек, переживший эпоху // Новий день. – 2009. - 26 лют.

Лубчак В. Сергію Бондарчуку – 90! // Новий день. – 2010. – 12 серп.

Наш земляк – Сергей бондарчук // Надніпрян. правда. – 2000. – 27 верес.

Романюк В. Доля людини – режисера й актора // Надніпрян. правда. – 2000. – 27 верес.

uk.wikipedia.org/.../Бондарчук_Сергій_Федорович

www.nashekino.ru/data.persons?id

чому мав змогу побувати у багатьох куточках колишнього Союзу. Був свідком спорудження Каховської ГЕС, де познайомився і потоваришував з Олександром Довженком.

У числі творчих звершень відомого кінодраматурга Ігоря Яковича Болгаріна – більше 60 художніх і науково-популярних фільмів. Його дебют в кінематографі – це сценарій фільму «На графських развалинах», написаний у 1958 році. Візитною карткою його багаторічної творчої діяльності став неймовірно популярний серед глядачів телевізійний серіал «Адьютант его превосходительства» (1971) з Юрієм Соломінім в головній ролі.

Зараз проживає у м. Москві, у співтворстві з Віктором Смирновим пише і видає романи. Для роботи і відпочинку Ігор Болгарін вибрав Голу Пристань Херсонської області, яка нагадує йому батьківщину - Велику Лепетиху, але без плавнів. З ранньої весни до пізньої осені мешкає у м. Голій Пристані.

Ігор Болгарін – заслужений діяч мистецтв України, володар Золотої медалі ім. О.Довженка, лауреат Державної премії Радянського Союзу та Ломоносовської премії, академік, почесний громадянин рідних міст Великої Лепетихи і Голі Пристані.

Нечипуренко Е. Образ адъютанта не стареет...: [про роботи в кіно І.Болгаріна] // Новий день. – 2001. - 18 жовт.

Почетная знаменитость: [почесним громадянином селища Велика Лепетиха став Ігор Болгарін] // СВ Гривна. – 2009. - № 3.

Чистякова С. Голая Пристань – родная пристань Игоря Болгарина // Площадь Свободы. – 2000. - № 31.

protv.net.ua/.../8022-igor-bolgarin-kinodramaturg-voyny.html

www.redstar.ru/2010/06/03_06/4_04.html

Бондарчук Сергій Федорович
(25.09 1920 – 20.10.1994)

Народився Сергій Федорович 25 вересня 1920 року в Білозерці Херсонської області. Його батьки – Федір Петрович і Тетяна Василівна – вміли добре трудитися в полі, на городі, поратися біля худоби, вести господарство.

Батько ще в юності мав неабияку пристрасть до техніки. Самотужки опанував і вмів ремонтувати локомотиви, що працювали на солоні, косарки, молотарки тощо. Одне слово, майстровитою був людиною. Про Бондарчуків говорили, що вони люди горді, знають собі ціну. Їх поважали за справедливість, чесність, діловитість й готовність прийти в грізній біді на допомогу.

Невдовзі сім'я переїхала у Таганрог, де батько влаштувався на шкірзаводі, бо володів ремеслом шорника. У шкільні роки Сергія приваблював театр і кінематограф. Після закінчення школи (сім'я на той час вже жила в Єйську) батько комуніст-двадцятитисячник, голова колгоспу, запропонував синові йти по інженерній лінії, але Сергій вирішив стати артистом. В 1946 році після демобілізації з армії юнак вступив на акторський факультет у майстерню відомого митця С.Герасимова. Свою першу роль в

Брюммер часто виставлявся на кримських художніх виставках, його роботи купували музеї. В гості приїздили друзі і рідні з Херсона, і сам він часто бував на батьківщині, на Воснному форштадті, де жили сестри, які працювали в бібліотеці.

Наближався пік страшних тридцятих років і Брюммери вирішили виїхати далі від центру країни. У другій половині 1938 року вони переїхали до Нальчика, столиці Кабардино-Балкарії. Там у 1940 році померла Марія Іванівна, з якою прожив Леонід Володимирович довгі щасливі роки. У Нальчику, де художнє життя було бідним, Брюммер стає одним із організаторів Спілки художників республіки, керує студією молодих художників, влаштовує свою виставку, а для заробітку пише картини на замовлення готелю «Турист».

Ніби життя налагоджувалось, але прийшло нове горе – війна, через своє німецьке походження в жовтні 1941 р. був виселений у Павлодарську область (Казахстан). З 1955 по 1971 рік Брюмер проживав в Джамбулі (тепер Тараз), де працював у художніх майстернях промкомбінату на посаді старшого художника. Всі періоди життя художника були відображені в його картинах.

Дружба з Курнаковим Георгієм Васильовичем давала художникові сили жити, переносити всі незгоди, зберегти у собі найдорогоцінніше – творче горіння. Протягом 15-річного заслання друга Курнаков підтримував Леоніда Володимировича морально і матеріально, не боячись «всевидячого ока» влади.

За ініціативою Курнакова у 1957 році Брюммера було запрошено взяти участь у п'ятій Херсонській обласній виставці, присвяченій 40-річчю Радянської влади. Так Леонід Володимирович ще раз, своїми творами, побував у рідному Херсоні.

Помер Л.В.Брюммер 1 листопада 1971 року, в будинку для престарілих м. Джамбула. Всю свою колекцію картин, книг з мистецтва, каталогів він заповів місту. Тільки у наші дні до нього прийшло, хоча й пізно, визнання. Реабілітований Леонід Володимирович був посмертно.

Відаючи останні почесті таланту майстра, до 105-річниці від дня народження, мешканці міста встановили меморіальну дошку зі словами вдячності від джамбульців.

Вперше ім'я Л.В.Брюммера з'явилося в енциклопедичному довіднику «Мистецтво України» (1996 р.), де йому присвячено невеликий нарис і вміщена репродукція картини «Видубецький монастир». Декілька ранніх творів художника знаходяться і в Херсонському художньому музеї, які тоненькою ниточкою пам'яті зв'язують нас з талановитим земляком.

Захаров А. Художник, которого нет... // СВ Гривна. – 2008. – 4 янв.

Орлова З. Архівний пошук: художник Леонід Брюммер // Константи. – 1996. - № 2. – С.89.

Хмель В. Запишу на память пtiцам лица, даты, имена // Херсон. вісник. – 2005. - № 32.

www.focus.kz/ru_culture/1844/

www.pv-gallery.ru/artist.php?i=8

Кузнєцов Микола Дмитрович (2.12.1850 – 2.03.1929)

Народився Микола Дмитрович Кузнєцов 2 грудня 1850 року в селі Степанівка на Херсонщині.

Син заможного землевласника отримав освіту в Одеській гімназії. Особливого потягу до науки він не мав і у 7-му класі залишив гімназію. Повернувшись додому, веде вільне, безтурботне життя, захоплюється полюванням.

Мати, Клавдія Гаврилівна (Леонтович), виявила у сина схильність до малювання і відвозить його в Одесу до друга родини - художника М.Д.Мальмана, одного з найкращих викладачів Одеської школи малювання. Протягом року Микола бере у нього уроки, проявляючи при цьому прекрасні здібності.

Коли юнакові виповнилося 26 років, він зібрався поїхати до Петербурга, щоб вступити в гвардійський уланський полк і продовжити сімейну традицію. Але несподівано для себе вирішує стати художником, починає відвідувати заняття в Академії мистецтв. Навчався він добре, хоча часто залишав Академію, жив у своєму родовому маєтку та займався малюванням. За час навчання він отримав три срібні медалі.

Одного разу у маєток Кузнєцових на польові роботи приїздить заробітчани з Волинської губернії. Серед робітниць Миколі приглянулася дівчина. Почуття переросли в кохання, але мати хлопця не дала згоди на весілля, а працівників звільнила. Проте Микола виявив наполегливість та мужність, повернув працівників і Ганну, свою майбутню дружину.

Микола Дмитрович брав участь у міжнародних виставках і виставках російського та українського мистецтва за кордоном. Він користувався великою популярністю в Одесі, отримував багато замовлень на картини. Після створення у 1882 році однієї з кращих картин «В відпустку», або «Охота з борзими», прийшла слава до талановитого художника. В період розвитку творчих сил (80-90-і роки XIX ст.) Кузнєцов М.Д. створив жанрові полотна-портрети І.Ю.Рєпіна, І.І. Мечнікова, В.М.Васнецова, П.І.Чайковського.

У 1889 році трапилася трагедія, яка змусила художника пересуватися на милицях і працювати сидячи. З 1890 року творчою майстернею художника стає маєток Степанівка. Вона була своєрідним культурним центром, який відвідували не тільки місцеві художники, а й І.Ю.Рєпін, В.О.Серов, М.О.Врубель, Ф.І.Шаляпін, П.К.Саксаганський і багато інших видатних діячів культури. Знайомство з Крамським, Рєпіним, Шишкіним уплинуло на формування творчих і естетичних поглядів художника. Робота в постійному контакті з Полєновим, Васнецовим, Серовим формували й удосконалювали його майстерність.

У 1893 році він переїздить для роботи до Одеси, а у 1895 р. Миколу Дмитровича запрошують до художнього училища Петербурзької академії мистецтв професором-керівником класу батального мистецтва. У 1900 році художнику присвоєно звання академіка, він професор Академії мистецтв, пізніше – учасник виставок Товариства передвижників південноросійських художників, експонент паризьких салонів і всесвітньої виставки в Парижі 1900 р.

На початку 1920 року Микола Дмитрович емігрував із родиною на Балкани, до Королівства словенів, хорватів і сербів. Мешкав у містах Вжеш, Біла-Церква, Рієка і Сараєво. Писав в основному портрети на замовлення. Брав участь у виставці російського живопису і скульптури у Бруклінському музеї, виставці Об'єднання російських художників у

худорлявою невисокою фігурою, дозволяло артистові довгий час грати підлітків і юнаків.

У доробку артиста ролі не тільки театральні. Він також знімався у фільмах "Кармалюк", "Нескорені", "Іванна", "Киянка" та інших.

Театрالی стверджують, що майже всі свої найкращі ролі він зіграв у співдружності з видатною актрисою Наталією Ужвій. Це відоме театральне подружжя знали тоді не тільки в Україні. Вони завжди були поруч і на сцені, і в особистому житті. Разом прожили 50 років, зберігши любов і ніжність до старості.

Спільних дітей подружжя не мало, проте дім їхній був відкритий і гостинний для родичів і друзів. Рідний брат Євгена Пономаренка Анатолій теж був актором Чернівецького театру, його дочка Наталя стала відомим театрознавцем, онучка Анастасія нещодавно дебютувала як актриса на сцені театру ім. І.Франка.

Після смерті Наталії Ужвій у 1986 р. Євген Порфирівич пішов з театру, упорядкував сімейний архів, щоб зберегти для історії життєпис великої актриси і улюбленої дружини. Помер Є.П.Пономаренко у 1994 р. від тяжкої хвороби.

Творчість актора була відзначена високими державними нагородами, преміями, званням народного артиста СРСР.

Пономаренко Євген Порфирівич // Українська Радянська Енциклопедія. Т.8. – К., 1982. – С.521.

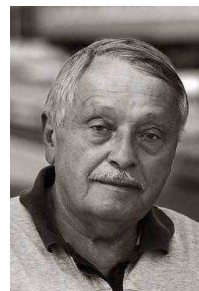
gazeta.ua/index.php?id=321175

uk.wikipedia.org/.../Пономаренко_Євген_Порфирівич

www.day.kiev.ua/290619?idsource=134112&mainlang=rus

www.dt.ua/3000/3680/63971/

www.kyiv-vestnik.com.ua/public_s775.html -

Кіномистецтво

Болгарін Ігор Якович (28.06.1928)

Народився Ігор Якович 28 червня 1928 року в селянській родині, що мешкала у Великій Лепетисі Херсонської області. Батько Ігоря Яковича був районним агрономом. Перед початком війни його перевели по роботі до Червоноармійська, що в Криму.

Велика Вітчизняна війна дуже круто пройшла по родині Болгаринів. З перших днів війни батько пішов на фронт. На початку 1942 року мати померла, а 13-річного хлопця «добрі люди», які накинули оком на батьківський будинок, відправили на роботу до Німеччини.

Там хлопець працював у бауера – сільського господаря. Умови були тяжкі, не витримуючи їх, він двічі тікав звідти, за що був жорстоко побитий і відправлений до концтабору при військовому заводі Фельдрубверке у місті Аахені. Юнак ризикнув на третю втечу з табору, яка, на щастя, була вдалою.

Ще зі шкільної лави почав писати до місцевої газети - мріяв стати журналістом. Вступив, незважаючи на великий конкурс, до Всесоюзного державного інституту кінематографії (ВДІКу) в м. Києві. Навчався в обдарованого кінорежисера Євгена Осиповича Габриловича. З 1952 року працював спецкором газети «Комсомольская правда», завдяки

М. Шолохова «Они сражались за Родину», воєнні пісні. Обов'язково демонструвалася «нарізка» з фільмів «Вратарь» та «Сын полка».

Помер Григорій Дмитрович Плужник у Москві 25 січня 1973 року.

Сасюк Е. И земляк наш, и арбузы – наши // Врогу. – 2009. – 4 черв.

shkolazhizni.ru/archive/0/n-27593/

tremasov.ucoz.ru/publ/1-1-0-7

www.afisha.ru/people/289304/

www.kino-teatr.ru/kino/acter/m/sov/5309/foto/

Пономаренко Євген Порфирівич (9.03.1909 - 4.08.1994)

Майбутній актор народився 9 березня 1909 року в Херсоні, у трудовій родині Порфирія Савича та Марії Василівни Пономаренків. Завдяки діду по материнській лінії, який все своє дозвілля віддавав аматорській сцені, а також тітці, яка теж брала активну участь у виставах, маленький Євген ще змалечку почав відвідувати місцевий театр.

Дитяча пам'ять хлопця зафіксувала, як дорослі досить часто сперечалися, обговорюючи п'єси, окремі монологи чи сцени. Бо батько майбутнього актора теж мав безпосереднє відношення до театру і, крім своєї основної роботи службовця, виконував ще і обов'язки суфлера. Сам же Євген вийшов на сцену херсонського клубу ще школярем. Йому було доручено роль хлопчика в одній з українських мелодрам. З того часу він настільки закохався в театр, що після закінчення загальноосвітньої школи вирішив обрати професію актора. Тож мрія батька побачити свого сина бухгалтером так і не здійснилась.

Творча діяльність Євгена Пономаренка на професійній сцені розпочалась восени 1926 року в Одеському українському драматичному театрі. А благословив юнака на шлях служіння мистецтву незабутній Юрій Васильович Шумський. Тоді ж в Одесі Пономаренко закінчив драматичну студію у Василя Василька та Любові Гаккебуш, яких завжди згадував з великою вдячністю. За період роботи на сцені Одеської держдрами актор зіграв чимало цікавих різнопланових ролей, які запам'яталися місцевим театралам. Та все ж по-справжньому талант митця розкрився у Київському театрі ім. Івана Франка. Він прийшов сюди ще до війни, у 1936 році, і пропрацював більше піввіку, створивши цілу низку образів у вітчизняній і зарубіжній класиці.

Актором Е. Пономаренко був різностороннім. Героїко-романтичним — пристрасний дон Карлос (одноименна п'єса Ф. Шиллера), мужній Олег Кошовий («Молода гвардія» по А. Фадєєву), глибокий Тарас Шевченко («Петербурзька осінь» О. Ільченка), чарівний Клавдій («Багато галасу даремно» В. Шекспіра), закоханий художник Верба («Калиновий гай» О. Корнійчука). І в той же час він міг бути гостро-характерним, нищівним в сатирі — легковажний Хлестаков («Ревізор» М. Гоголя), безхребетний Дергачов («Остання жертва» О.Островського).

У нього були великі виразні світлі очі і красивий співучий голос. Розмовний голос Євгенія Порфирівича був дзвінкий, з багатьма модуляціями, що, у поєднанні з

Королівстві словенів, хорватів і сербів.

2 березня 1929 року Кузнєцов помер, похований у Сараєво. Сьогодні роботи талановитого художника експонуються у багатьох музеях країни. В Херсонському художньому музеї представлені його оригінальні полотна «Портрет художника М.Л.Скадовського» та «Жіночий портрет».

Кузнєцов Микола (1850-1929), рос. маляр і графік // Енциклопедія українознавства. – Л., 1994. – Т. 4. - С. 1225.

Кузнєцов Микола Дмитрович, художник // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2000 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. – Херсон, 1999. – С. 73.

Творческие родники Херсона // Белоусова Е., Кокостикова Г. – Херсон: Путеводитель. – Симферополь, 1988. – С. 74.

izvestiya.odessa.gov.ua/index.php?go=Newspaper&in=view&id.odessaart.narod.ru/

Михайлів Юхим Спиридонович (15.10.1885 – 15.07.1935)

Юхим Спиридонович Михайлів народився в містечку Олешках (нині Цюрупинськ Херсонської області) 15 жовтня 1885 року. У 1892 році Юхима віддали до олешківської школи, яку він закінчив навесні 1896 року. Восени того ж року він вступив до Херсонського реального училища, в якому у нього проявився неабиякий талант художника. Обдарований юнак захоплювався будівництвом вітрильників та малюванням.

Через брак коштів Михайлів закінчив училище екстерном у 1901 році, а наступного року 1902 р. Ю.Михайлів одержав стипендію від Херсонського земства. Його направили у Москву вивчати секрети виробництва кераміки та килимів у відомому Строгановському художньо-промисловому училищі. Закінчив він училище у 1906 році, одержавши за проект керамічного каміна для великого кабінету високу оцінку і звання кераміста. Проте, не думаючи про дальшу кар'єру кераміста, Юхим вступає за конкурсом до Московського училища живопису, скульптури та архітектури.

У 1910 році військовою службою в царській армії розпочалося суворе практичне життя художника. Упродовж свого життя Юхим Спиридонович працював не лише художником, оформлюючи книжки, але й як письменник, викладав у Миргородському художньо-промисловому інституті, займався громадською роботою. Був членом художньої ради Академії мистецтв у Києві, директором Київської художньо-промислової школи, брав активну участь у музичному житті України.

У 1924 році сталася трагедія – помер син Михайліва Юрасик. Вражений смертю сина, він пише картини «Гільйотина», «Прометей». У 1925 році з'явилися твори «Вітряк на тлі місячного сяйва», «Циганка», «Сум Ярославни» та низка натюрмортів. Він продовжував працювати в Художньо-індустріальній профшколі та в редколегії журналу «Музика», дістав запрошення на посаду завідувача художнього відділу Херсонського музею. Перебуваючи на різних посадах, художник створює нові картини, виступає на виставках, видає свої переклади книг, бере участь у кількох республіканських та всесоюзних виставках.

У 1933-1934 рр. Ю.Михайліва було вислано до Котласа Архангельської губернії. За спогадами його дружини Г.О.Михайлівої, він виїхав 8 травня 1934 року. 15 липня 1935 року у Котласі художник помер, напевно, від хвороби шлунку, на яку він занедужав під час першої світової війни.

Цього року минає 125 років від дня народження Ю.С.Михайліва – нашого земляка. - видатного українського живописця, графіка, майстра символічно-філософських композицій, пейзажиста, талановитого оформлювача книжок, автора численних ілюстрацій, орнаментальних обкладинок часописів, афіш.

Пядик Ю. Юхим Михайлів: життя і творчість. – К.: Мистецтво, 2003. – 224 с. : іл.
Михайлів Юхим Спиридонович // Шкільна бібліотека. – 2009. - № 11. – С.16.
poltava-repres.narod.ru/statti/reab_ist/jerel.htm
uk.wikipedia.org/wiki/Михайлів_Юхим_Спиридонович

Скадовський Микола Львович (29.11.1846 – 13.06.1892)

Микола Львович Скадовський народився 29 листопада 1846 року в містечку Білозерка Херсонського повіту (тепер райцентр Херсонської області) у сім'ї багатого поміщика Льва Бальтазаровича Скадовського і його дружини Марії Петрівни.

Сім'я Скадовських відрізнялась від інших поміщиків освіченістю, любов'ю до музики, театру, літератури та інших мистецтв. Мешкали Скадовські у своєму маєтку в Білозерці, в Херсоні вони мали власний будинок, де часто збиралися місцеві любителі мистецтва і літератури.

Мабуть, ця атмосфера і визначила інтереси майбутнього художника. А тому, коли старший син, М.Л.Скадовський, виявив бажання стати професійним художником, батьки не заперечували. Правда, знайшов Микола себе не відразу. Спочатку навчався в Ришельєвській гімназії в Одесі. Потім поєднував заняття живописом з навчанням на медичному, а згодом на юридичному факультетах Московського університету. Водночас з навчанням в університеті він відвідує Московське училище живопису, скульптури та архітектури. Відвідування Скадовським училища збіглися з часом викладання тут видатних російських художників реалістичного напрямку В.Пукірева й О.Саврасова, педагогічні принципи яких тісно пов'язувалися із завданням боротьби за демократичне національне мистецтво.

Успішно закінчивши в 1870 році училище, університет, а також отримавши медаль за етюд, дипломований юрист вирішує присвятити себе улюбленій справі – малюванню. Матеріальне становище дозволило йому поїхати в німецьке місто Дюссельдорф і відвідувати там класи місцевої Академії мистецтв.

Перебування в академії сприяло розвитку техніки живопису й малюнка молодого художника. Закінчивши навчання у Дюссельдорфській академії, Скадовський їде в Італію, де відвідує Рим, Падую, Флоренцію. Повертаючись на батьківщину, він зупиняється в Парижі й Відні.

З 1876 року художник живе в Білозерці. Умови для творчої діяльності у

Плужник Григорій Дмитрович (1.05.1909 – 25.01. 1973)

1 травня 1909 року в селі Музиківка (неподалік від Херсона) в заможній сім'ї Дмитра Плужника, управителя графа, народилася шоста дитина. Хлопчика назвали Григорієм, він був улюбленцем матері і трьох сестер. Згодом старших братів революція і громадянська війна розвели по різні боки барикад, а Григорій залишився головним батьковим помічником.

У 17 років, після закінчення трудової школи в Херсоні, Григорій влаштовується в Музиківці працювати трактористом. До важкої, від зорі до зорі, роботи йому не звикати, але в сім'ї дуже любили театр, і в передвоєнні роки часто розігрували домашні спектаклі. Тому молодший з Плужників вже наступного року прийшов до сільського голови і попросив: «Відправте мене вчитися на артиста. Трактористів тепер і без мене вистачає. А я, ось побачите, обов'язково прославлю рідне село!».

Говорив він переконливо, а тому був направлений в Одеський музично-драматичний інститут. Серед однокурсників виділявся природним талантом, і в 1929 році саме його відрядили до Москви, де була утворена українська театральна студія. Після її закінчення Плужника забирають на службу в ряди Червоної Армії. Відслуживши два роки в армії, він влаштовується на роботу в один із харківських театрів, потім переїжджає в Київ.

Григорій Плужник прокинувся знаменитим після виходу на екрани в 1936 році спортивної комедії Семена Тимошенка "Вратарь" (за повістю Л.Кассіля «Вратарь республики»), в якій він виконав роль Антона Кандидова. Більше місяця актор готувався та тренувався на воротаря, вчився правильно ловити м'яч. Навіть хотів відмовитися від цієї ролі, тому що треба було падати за м'ячем, кидатись під ноги суперникам, тобто бути в повній мірі футбольним воротарем...

Зйомки початку фільму проходили на Дніпрі, біля Херсона, у рідних місцях Плужника, хоча за сюжетом малась на увазі Волга. Так що кавуни, які спритно ловив Кандидов, насправді були херсонськими.

Фільм "Вратарь" мав великий успіх і не сходив з екранів країни. Гімн футболістів "Эй, вратарь, готовься к бою!", який лунав у кінокартині, по-справжньому став безсмертним. Сам Григорій Плужник добре засвоїв воротарське ремесло і деякий час навіть грав в якості воротаря в одній київській футбольній команді.

На початку війни Плужник, відмовившись від броні, записався добровольцем. Спочатку він потрапляє до запасного полку, потім брав участь у Сталінградській битві, в звільненні Румунії. Через повагу до бойового минулого його запрошують на роль розвідника Біденка в екранізації повісті Валентина Катаєва «Сын полка» (1946).

До 1953 р. Плужник служив в Одеському театрі Радянської Армії. Окрім "Вратаря", Плужник знявся також у фільмах "Одиннадцатое июля", "Сын полка", "Поэма о море" та ін., але ні одна із ролей не принесла йому такого успіху, як роль Антона Кандидова.

Після переїзду до Москви та вистави «Повесть о настоящем человеке», де його партнеркою була чудова Ніна Сазонова (вони потім дружили родинами), здавалось, Плужнику стануть довіряти головні ролі. Але він у черговий раз посварився с режисером та взагалі пішов з театру.

Його рятували численні концерти. Григорій виконував уривки з повісті

"Загибелі ескадри". Актрисі в ту пору було 27 років... Коли, вже в післявоєнні роки, в театрі ставили "Молоду гвардію" А.Фадєєва, всі були упевнені, що Куманченко дістанеться роль відчайдушної Любки Шевцової, а вона майже в 40 років блискуче зіграла... підлітка, Радіка Юркіна.

Під час війни актори Театру імені Т.Шевченка організували фронтову бригаду: по всій лінії фронту вони возили блискучу комедію Г.Квітки-Основ'яненка "Шельменко-денщик". Куманченко грала Прісеньку. Вона переодягалася в легке сценічне плаття і бальні тупфелки в хатині, в якій зупинялася бригада. Хто-небудь з бійців на руках переносив її через розмиту дощами і розбиту снарядами дорогу, а потім солдати... передавали її на сцену з рук в руки.

Розквіт творчості Поліни Володимирівни Куманченко припав на післявоєнний час. Її популярність в Харкові не знала меж. У театр ходили не на спектакль, а на неї - на Куманченко. Та, що грала в молодості старих і підлітків, після 40 вона раптом розцвіла на сцені в ролях романтичних красунь і героїнь-вамп. У це важко було повірити, знаючи Поліну Володимирівну в житті: вона була маленького зросту, з милим, але далеким від класичних канонів краси обличчям. Поліна Володимирівна прекрасно володіла даром перетворення.

Великий український оперний співак Іван Паторжинський сказав про неї: "Вона дійсно приголомшлива актриса. Знаєте, що в мистецтві Куманченко найдивніше? Те, що мистецтва цього не помічаєш -- вона така природна!"

Після того, як Поліні Куманченко виповнилося 50, її раптом стали багато знімати в кіно. Горпина в трилогії «Киянка» (1958-1959) - «Спадкоємці» (1960) і Марія Бондар в трилогії по роману Стельмаха «Велика рідня»: «Кров людська – не водиця» (1960), «Дмитро Горицвіт» (1961) і «Люди не все знають» (1963). У її фільмографії – більше 20 картин.

Заради коханого чоловіка, теж актора, вона переїхала в Київ і стала актрисою Українського драматичного театру ім. І.Франка. На його сцену вона буквально увірвалася, зігравши кубинську революціонерку Терезу в спектаклі "День народження Терези". Були і інші спектаклі -- "Лимерівна", "Ретро", а ось стосунки в театрі у Куманченко якось не склалися -- франківські зірки неохоче приймали до своїх лав чужаків.

Талановита актриса, щедра людина, інтелігентка, наша землячка зробила вагомий внесок у мистецьке життя України. Її творчість відзначена високими державними нагородами, вона була народною артисткою СРСР, лауреатом Державної премії УРСР ім. Т.Г. Шевченка (1971).

Померла П.В.Куманченко у 1992 році.

Кокостикова Г. Сонячний талант землячки // СВ Гривна. – 2005. - № 25.

Куманченко Поліна Володимирівна: [до 100-річчя від дня народження] // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2010 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. – Херсон, 2009. – С.58.

Яценко А. Кремль поверил плачущей Клеопатре // Гривна. – 2007. - № 12.

www.day.kiev.ua/134321

www.facts.kiev.ua/archive/2000-10-24/33773/index.html

www.kino-teatr.ru/teatr/acter/w/sov/12617/bio/

батьківському маєтку були сприятливими. Велика світла майстерня, постійна матеріальна підтримка рідних, достатньо було й природи. Але перебування далеко від художнього життя великого міста не могло задовольнити Скадовського, і він наприкінці 70-х років оселився в Одесі. В другій половині XIX ст. тут плідно працювало Товариство любителів витончених мистецтв, часто експонувались виставки передвижників і місцевих художників - вихованців школи малювання.

80-і роки для М.Л.Скадовського були періодом великого творчого піднесення і активної громадської діяльності. Він зблизився з одеськими художниками, його будинок став своєрідним культурним центром, що приваблював відомих артистів, музикантів, літераторів.

Незважаючи на помітні успіхи у створенні портретів і пейзажів, Скадовський М.Л. основне своє завдання бачить у подальшому удосконаленні майстерності жанриста.

Художник бере участь у виставках в Петербурзі, Москві, Мюнхені, організовує свою власну виставку в Одесі. В 1887 році 70 картин та 50 акварелей майстра були показані в Херсоні.

На виставці були представлені камерні живописні жанрові твори майстра «Обід швачки», «Перед концертом», виконані з ретельним опрацюванням деталей, ліричним відчуттям природи пройняті пейзажі «Озеро в Білозерці», «Вечір».

Графіку Скадовського становлять жанрові малюнки і портрети олівцем, пастеллю, акварельні пейзажі. Вони виконані художником дід час подорожей по Італії, Німеччині, а також у період перебування у власній майстерні на узбережжі Чорного моря: «Берег Чорного моря», «Вершник», «Солдат».

У 1890-му році Скадовський стає одним з ініціаторів створення Товариства південноросійських художників, яке мало чітку реалістичну платформу. Організація виставок у містах України, а також ідейне спрямування картин нового творчого об'єднання були близькі до передвижництва.

Життя Скадовського обірвалося несподівано: 13 червня 1892 року у рідному селі Білозерці він помер від невідомої для того часу тяжкої хвороби у 46-річному віці, не встигнувши здійснити своїх творчих задумів. „Він перебував у повному розквіті літ, - писав автор некролога, - до останніх хвилин покійного не покидала надія жити і працювати...”.

15 червня відбулося поховання майстра на місцевому цвинтарі. Провести в останню путь художника з'їхалися багато друзів, знайомих, а також представників від Товариства південноросійських художників та інших мистецьких гуртків із міст Одеси, Херсона тощо.

М.Л.Скадовський зробив значний внесок у розвиток українського мистецтва другої половини XIX ст. У своїх творах він висвітлює нові сторони народного життя, розширивши цим коло тем і сюжетів побутового жанру. Його твори знаходяться нині в Третьяковській галереї, Херсонському художньому музеї ім. О.О.Шовкуненка, в Іркутську, Одесі та інших містах України і країн СНД.

Ваганова Н. Микола Скадовський, наш земляк // Наддніпрян. правда. – 1997. – 21 січ.

Скадовський Микола Львович // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2006 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. – Херсон, 2005. – С. 50.

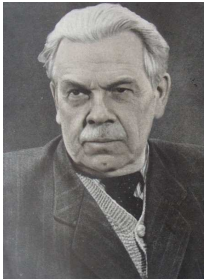
Скора О. Виставки творів М.Скадовського // Наддніпрян. правда. - 2006. - 1 груд.

Стасюк О. Наш талановитий земляк // Джерела. – 2001. – 19 жовт.

Творческие родники Херсона // Белоусова Е., Кокостикова Г. Херсон : Путеводитель. –

Симферополь, 1988. – С. 87.

Творчістю уславив рідний край // Наддніпрян. правда. – 2005. – 25 лист.
herba.msu.ru/biostantion/skadovsky/photo.html

Шовкуненко Олексій Олексійович
(21.03.1884 – 12.03.1974)

Шовкуненко Олексій Олексійович народився 21 березня 1884 року в Херсоні. Син маляра-покрівельника вправно дерся на дахи херсонських будівель, щоб разом зі старшим братом, майстром альфрейних робіт, допомогти батькові вчасно впоратися із замовленнями городян, а ще помилуватися з висоти на панораму міста, Дніпра.

Антон – старший брат Олексія, який добре малював і комповав орнаменти для трафаретів, за допомогою яких розфарбовував пароплави, навчав хлопчину азів художньої грамоти. Проте першим істинним наставником Олексія став вихованець майстерні Києво-Печерської Лаври іконописець Семен Семенко, який працював у відомій на той час у Херсоні іконописній майстерні Івана Клименка. До цієї майстерні, розташованої неподалік Панкратівського мосту, 1899 року і був відданий у підмайстри майбутній художник. Семенко керував його вправами в малюнку, постачав своєму захопленому учневі «зразки» для копіювання, розповідав про Петербурзьку академію мистецтв. Саме Семенко порадив батькові Олексія продовжити навчання сина в Одеському художньому училищі. Досить підготовленого юного херсонця зарахували одразу на другий курс. Так Шовкуненко залишив рідні пенати. Але не на завжди.

Мистецьку освіту він здобув в Одеському художньому училищі (1908) і Петербурзькій академії мистецтв (1917).

1917 року помирає батько Олексія, і він повертається до рідного міста. Тут він живе в будинку своєї дружини – М.М.Фадєєвої, з особливим задоволенням пише її портрети, виконує замовлення шанувальників живопису, створюючи портрети, пейзажі, етюди.

Згодом молодий художник очолив одну з трьох майстерень у херсонській Пролетарській художній студії (1917-1922 рр.), пізніше - Одеському політехнікумі образотворчих мистецтв, Київському державному художньому інституті.

Навіть після переїзду до Одеси Олексій Шовкуненко, щороку навідуючись до брата на вулицю Декабристів у Херсоні, поспішав на Карантинний острів, щоб попрацювати там. Спогади дитинства і юності, херсонські мотиви спостерігаються у творчих пошуках художника упродовж усього життєвого шляху.

Шовкуненко О.О. - один з видатних художників та педагогів України. Реалістичні портрети героїв партизанського руху, передовиків виробництва та діячів культури і мистецтва, а також індустріальні пейзажі принесли йому популярність не тільки в Україні, але й за її межами.

Художник однаково успішно працював в техніці олійного живопису, акварелі, в останні роки - пастелі. Його малюнки невеличкі - не більше альбомного аркуша Тут мудрість і висока простота, підвладні тільки майстрові, який десятиліттями вів задушевну бесіду з природою, осягаючи таємниці й чари її поезії.

прайм-тайм із високими рейтингами.

З 1999 року і донині він — співавтор, продюсер і ведучий програми «Караоке на майдані» (телеканали «Інтер», «1+1»), зокрема, в 2006 році вів програму «Караоке на Арбаті» на ТВЦ (Москва). Був членом журі в проектах «Україна має талант», «Х-фактор» на каналі «СТБ».

Багато їздить по Україні, охоче спілкується з молоддю, вболіває за долю обдарованих юнаків і дівчат, які прагнуть досягти успіху в шоу-бізнесі. Перебуваючи в Херсоні на зйомках програми «Караоке на майдані», дав своїм молодим землякам таку пораду: «Це міф, що у шоу-бізнес пробиваються лише через ліжко та гроші. Я ж, звичайний хлопець з села, зумів самотужки чогось досягнути. Просто потрібно не лише мріяти, а жити цією мрією. Навіть попри певні труднощі та невдачі, ніколи не здаватися і працювати, у першу чергу над собою».

Володар шести нагород «Телетріумф», нагороджений призом «Кришталева сова» клубу «Що? Де? Коли?».

Мешкає у Києві, любить подорожувати. Одружений, має трьох дітей: синів Сергія та Данила, доньку Поліну. Вважає себе романтиком і оптимістом: «Як натура романтична вірю в прекрасне майбутнє, у свою мрію і в те, що немає нічого неможливого».

Лубчак В. «Люблю рідну Херсонщину!» : Інтерв'ю з І.Кодратюком // Новий день. – 2010 – 3 серп.

igorkondratjuk.com/ukr/home

teleprograma.org.ua/x-faktor/novyny-x-faktor/tsikavi-fakty-z-zhyttya-ihorya-kondratyuka/

uk.wikipedia.org/wiki/Кондратюк_Ігор_Васильович

www.citylife.com.ua/index.php?id=6&tid=61&art=77

www.newday.kherson.ua/2010/08/08/ekskljuzivne-ntervju/

www.rpd.univ.kiev.ua/downloads/rff.live/rff.live-33.pdf

Куманченко Поліна Володимирівна
(21.10.1910-2.02.1992)

Народилася в селі Музиківка Білозерського району Херсонської області у родині залізничника. Рано зосталася сиротою, переїхала до помешкання старшої сестри в Миколаїв. Долю Поліни (справжнє ім'я – Пелагея) визначив шкільний драмгурток.

У 1929 році її прийняли в Миколаївський робітничо-селянський драматичний театр – так Поліна Куманченко стала професійною актрисою.

Потім були харківські Театр юного глядача і Театр робітничої молоді (ТРАМ). Саме там вона зіграла роль, про яку мріє будь-яка українська актриса, бо в ній сяяла колись велика Марія Заньковецька – Харитину в "Наймичці" І.К.Карпенка-Карого.

Впродовж 1937-1961 років вона стала справжньою зіркою Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка, грала головні ролі у виставах за п'єсами вітчизняних і зарубіжних драматургів.

Дебютувала Куманченко на шевченківській сцені двома діаметрально протилежними ролями – 60-річної Захарівни в спектаклі "Кубанці" і юнги-підлітка Юрка в

Кондратюк Ігор Васильович (14.03.1962)

Ігор Васильович Кондратюк народився 14 березня 1962 року в с. Пригір'я Високопільського району Херсонської області. В шкільні роки у нього виявились музичні здібності – співав у шкільному хорі, грав на бас-гітарі, організовував новорічні капусники. У 1979 році із золотою медаллю закінчив Каланчацьку середню школу № 1, мріяв стати астрономом.

Навчався на радіофізичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, отримав диплом за спеціалізацією «Оптика твердого тіла». Студентське життя Ігоря Кондратюка було активним і різноманітним за інтересами. Разом з друзями він знімав любительські фільми, створив «СТЕМ-балаган» і навіть їздив на гастролі в Чернігів, працював в будзагонах в Тюмені і на цілині в Казахстані, подорожував пішки Кавказом і Кримом, проте не забував про навчання.

Після закінчення університету працював науковим співробітником відділу молекулярної біофізики Інституту молекулярної біології та генетики НАН України. Ігор Кондратюк - автор більше сотні наукових праць із молекулярної біофізики. У 1996 році захистив звання кандидата біологічних наук.

Кардинально змінила подальшу долю молодого науковця участь в телевізійному клубі ерудитів «Що? Де? Коли?», членом якого він став у 1985 році.

На питання «Як ви потрапили до «Клубу знавців?» сам Ігор Кондратюк в одному з інтерв'ю відповів так: «У дитинстві дивився по телевізору всі пізнавальні передачі, багато читав. Моєю улюбленою книгою був «Атлас світу». У 1975 році на телебаченні вперше з'явилася програма «Що? Де? Коли?», я не пропускав жодного випуску. Коли вчився на 5-му курсі університету, нас попросили зустріти делегацію «Клубу знавців». Після цього ми були запрошені на зйомки «Що? Де? Коли?» у Москві, а потім брали участь у відборі знавців. Мене і вибрали за логічне мислення».

Із 1990 року Ігор Кондратюк працює на телебаченні спочатку як редактор, шоумен по роботі з публікою та помічник ведучого в програмах «Любов із першого погляду» і «Брейн-ринг» телеканалу «Останкіно» (Москва). Згодом був співорганізатором і ведучим матчів ігор «Що? Де? Коли?» та «Брейн ринг» серед зірок України, Білорусії та Росії на УТ-1.

Впродовж кількох років вів телегру «5+1» на каналі УТ-3, телегру «Програма передач на завтра» (телеканал УТ-1), був співавтором і ведучим програми «Іграшки для вулиці» на «31 каналі» (Москва).

Популярність в Україні Ігорю Кондратюку принесла програма для молоді «Інтелект-шоу LG „Еврика!“», в якій він працював ведучим і головним редактором. Дуже вдалими виявились і «Телевізійний проект «Шанс», одним з авторів ідеї і продюсером якого був Кондратюк. За сім років існування програма, у якій людей з вулиці за один день перетворювали на зірок, одного разу змінила канал і увесь час виходила в недільний

Закоханість у навколишній світ, відданість Батьківщині сприяє його постійному творчому руху вперед. Любов О.Шовкуненка до життя, до різнобарв'я та розмаїття в природі виливається в роботі над квітковими натюрмортами і пейзажами Одеси, Києва, Уфи, Москви, створеними художником в різні роки. Пейзажі О.Шовкуненка полоняють не тільки соковитістю темпераментного живопису, могутньою, що переливається через край бадьорістю духу, а й глибокою людяністю. Він, як правило, не пише краєвидів (виняток становлять деякі індустріальні пейзажі), але в його творах завжди незмінно присутня людина, безмежно закохана в рідну землю. Саме її думки й почуття, її творче ставлення до природи передає художник.

Шовкуненко О.О. до кінця свого життя послідовно утверджував активне ставлення до природи. Вона для нього не лише невичерпне джерело естетичної насолоди, а й могутній чинник очищення людського характеру. Ось чому він був завжди вірний своїй любові до пейзажу.

Твори художника зберігаються в музеях Москви, Києва, Харкова, Одеси, Полтави, Херсона.

Митець удостоєний звання народного художника СРСР (1944), Державної премії та високих державних нагород. Проте крім цих безперечних символів офіційного визнання існує ще феномен творчості Шовкуненко - художника і педагога, значення якого для українського мистецтва стає, крізь призму часу, все більш очевидним.

Помер О.О.Шовкуненко 12 березня 1974 року, похований на Байковому кладовищі в Києві.

У 1981 році ім'я художника присвоєно Херсонському художньому музею, вулиці в рідному місті та річковому пасажирському судну.

Дяченко В. Херсон у творчості Олексія Шовкуненка // Наддніпрян. правда. – 2004. – 17 берез.

Карпенко О. Вшанували видатного земляка // Булава. – 2009. – 2 апр.

Скорород А. Звездный час Алексея Шовкуненко // Гривна. – 2004. - № 12.

Стеценко Е. Новатор, классик, реалист // Новый день. – 2004. – 8 квіт.

Шарук Ю. Зустріч зі справжнім мистецтвом // Херсонський вісник. – 2009. - 30 квіт.

Шовкуненко Олексій Олексійович //Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2009 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. - Херсон, 2008. – С.26.

uk.wikipedia.org/wiki/Шовкуненко_Олексій_Олексійович

www.lib.kherson.ua/ukr-w1-peopl-1.htm

Музика

Голишев Єфим (20.09.1895- 25.09.1971)

Відомий композитор, скрипаль і живописець Єфим Голишев (справжнє ім'я Хайм Анджел) народився у 1895 р. у Херсоні. Навчався в Одеському художньому училищі по класу скрипки, отримав репутацію музичного дива. Дебютував як соліст у турне Одеського симфонічного оркестру по Росії, Польщі, Румунії.

Рятуючись від антисемітських погромів, разом з родиною у 1909 виїхав у Берлін. Навчався в Штернській консерваторії по класу скрипки, захопився новаторськими ідеями Ф.Бузони, який проповідував нову естетику музичного мистецтва. Впродовж 1912-1913 рр. здійснив велике концертне турне як скрипаль і диригент (Єгипет, Індія, США, Бразилія).

Голишева вважають одним із засновників додекафонічного напрямку сучасної музики. У 1914 році він створив струнне тріо під назвою «Zwölfton-Dauer-Musik», складене в дванадцятитонових довготривалих комплексах. Цей твір увійшов у світову антологію музичного авангарду, його виконують і сьогодні найвідоміші музиканти. Експерименти Голишева у галузі композиційної техніки та принципів нотації сучасники вважали одним з найцікавіших явищ у формальному розвитку музики.

Подією культурного життя Європи у 1920 році стало перше публічне виконання дванадцятитонного музичного твору – уривків з «Льодової пісні» (Das eisige Lied) для оркестру Єфима Голишева.

Паралельно з музикою обдарований юнак навчався живопису, перебуваючи під впливом Василя Кандинського - російського художника, графіка та теоретика мистецтва, засновника абстракціонізму, який також жив та творив у Німеччині та Франції.

У 1918-1919 роках Голишев був одним з організаторів «Листопадової групи» художників-дадаїстів у Берліні. Виставки дадаїстів у ті часи супроводжувались виставами – за їхнім власним визначенням «параболами сумбурної і абсурдної реальності». Яскравим прикладом нового напрямку естетики стало виконання у 1919 році "Анти-симфонії" Голишева з використанням таких незвичних інструментів, як кухонний посуд.

Після I світової війни створював дрібну пластику, іграшки, ескізи для художньо-ужиткових речей, архітектурні проекти, абстрактні живописні композиції.

З приходом до влади у Німеччині Гітлера для Єфима Голишева, єврея за походженням, почалися блукання світом, в результаті яких були загублені більшість його музичних творів. Деякий час жив в Іспанії і Португалії, з початком громадянської війни в Іспанії перебрався у Францію. Тут він невдовзі був схоплений і ув'язнений урядом Віші як прибічник іспанських республіканців. У 1956 році Голишев оселився в Сан-Пауло (Бразилія), де працював інженером-хіміком.

На схилі віку, у 1966 році, повернувся в Париж, займався малюванням. Помер у 1970 році. Єфим Голишев належить до плеяди талановитих митців-авангардистів 20-х років ХХ століття, творчість яких започаткувала революцію в музиці.

Голишев Юхим // Енциклопедія Сучасної України. – Т.6 : Го-Гю. – Київ, 2006. – С.40.
www.ccm.ru/index.php?page...golyshev
fanej.net/?cat=fwmddzqaioot&paged=5

Іщенко Юрій Якович (5.05. 1938)

Народився у м. Херсоні 5 травня 1938 року. Навчався в Херсонській музичній школі по класу фортепіано у О.С. Бородавкіної. Перші композиції записав у 14 років. Це були дві п'єси для фортепіано: «Біла берегів Індії» і «Експромт». Творами хлопця зацікавився викладач В.В. Павкович, який і допоміг Ю.Іщенко зробити перші кроки в композиторську професію.

успіхом Громовенко виступав у радіожурналі «Слово», читав «Щоденник» Т. Шевченка.

Талант Павла Громовенка відзначено почесними званнями і нагородами України. У 1996 році йому присвоюють звання народного артиста України, у 1997 році він першим серед уродженців Херсонщини став лауреатом Національної премії імені Т.Г.Шевченка.

18 жовтня 1997 року Громовенко трагічно загинув у дорожньо-транспортній аварії у Києві.

Кучеренко Г. Тернова доля Павла Громовенка // СВ Гривна. – 2006. – 30 юня.

Яценко А. Незабутній голос України // Наддніпрян. правда. – 2006. – 23 черв.
nezboryma-naciya.org.ua/show.php?id=100
www.artkavun.kherson.ua/people-theatre.htm

Делієв Георгій Вікторович (1.01.1960)

Народився 1 січня 1960 року в місті Херсоні у родині вчителів. З 1977 р. по 1982 р. навчався в Одеському інженерно-будівельному інституті на архітектурному факультеті. Протягом студентських років активно займався пантомімою та клоунадою.

Впродовж 1982-1984 рр. працював архітектором в місті П'ятигорську, потім у Кишиневі, де паралельно відкрив театри-студії пантоміми.

У 1984 р. став актором Ленінградського театру "Лицедії" під керівництвом В'ячеслава Полуніна. Того ж року його прийнято до ансамблю пантоміми та клоунади "Маски" при Одеській філармонії. Нині комік-труппа "Маски" - самостійна компанія, де Делієв донині працює художнім керівником, режисером, актором, автором.

З 1986 по 1989 рр. Георгій навчався в державному інституті театрального мистецтва на факультеті режисури естради.

У 1991 році Георгій зняв повнометражний художній фільм «Сім днів з російською красунею». Також Делієв знімався в деяких фільмах Кіри Муратової, отримав премію кінофестивалю «Стожари — 2005» за кращу чоловічу роль у фільмі «Настройщик». Зіграв роль Остапа Бендера в німецькому художньому фільмі Ульріке Оттінгер «Дванадцять стільців» та головну роль в українському комедійному фільмі «Прикольна казка» (2008).

У 2002 році Делієв був обраний депутатом Одеської міської ради, став членом комісії з питань культури, молоді і спорту.

Вдалою була співпраця Георгія Делієва з відомою українською співачкою Альоною Вінницькою. Дует відзначений премією "Пісня року-2006".

Делієв є автором пісень, гітаристом і вокалістом рок-групи «Мастер-класс». За останні кілька років Георгій Делієв реалізував свій черговий проект - випустив музичні альбоми "Хулиган с большой буквы" (2005 р.), "Дубда" (2007) та "Небесный поезд" (2008). Альбомам характерна різноманітна палітра звучання та виконання.

На сьогоднішній день Георгій Делієв гастролює з гуртом "Мастер-класс" по містах України та інших держав. Його кліпи можна побачити на провідних каналах України й Росії, а пісні звучать на багатьох радіостанціях України. На всіх концертах - живе виконання, в процесі виступу Георгій грає на різних екзотичних музичних інструментах.

У 2009 році Делієву присвоєно звання народного артиста України.

Голобородько Я. Херсонєць свїтового визнання // СВ Гривна. - 2005. - № 21.

Голобородько Я. Унїверсальний артист // Голос України. – 2005. - № 92.

Гринько Микола Григорович // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2010 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. унїверс. наук. б-ка. – Херсон, 2009. – С.35.

Папа Карло мечтал быць Дон Кихотом // Комсомольская правда. – 2005. – 20-26 мая.

Подгородецкая Т. Всемирно признанный земляк // Новый день. – 2010. – 27 трав.

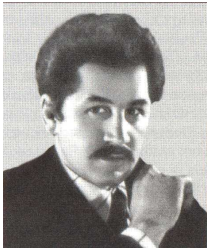
Помаренська Н. Він грав у «Сталкері» // Літ. Україна. – 2005. – 4 серп.

Український Дон Кіхот // Календар знаменних і пам'ятних дат. – К. – 2000. – II кв.

www.gazeta.ua/index.php?id=340078

www.ukrlit.vn.ua/article1/1914.html

www.uk.wikipuk.wikipedia.org/

Громовенко Павло Федорович (24.08. 1941 - 18.10. 1997)

На долю Павла Громовенка випало тяжке життя. У день його народження, 24 червня 1941 року, батька – бригадира тракторної бригади Федора Громовенка з села Хрещенівка Нововоронцовського району Херсонської області – призвали боронити Батьківщину.

З фронту він не повернувся. Тільки-но відгриміла Велика Вітчизняна війна, загинула мати Павла Галина Іванівна – йдучи з поля додому, підірвалася на міні.

Павлик і його восьмирічний брат Толя залишилися сиротами. Їх узяти до себе дідусь і бабуся Головки. У голодний 1947 рік, аби врятувати хлопчиків, їх віддали до дитячого будинку, що був у райцентрі. Старшенького чомусь під чужим прізвищем перевели до іншого дитбудинку, а Павлика родичі у 1948 році забрали у Хрещенівку, де хлопчик пішов у перший клас.

Рідня по лінії матері – бабуся, дідусь, дядьки – у вільні години скрашували своє життя українськими піснями. Любов до землі, пісні, рідного краю з дитячих літ влилася в душу хлопчика.

Після закінчення школи Павло працював теслею, бетонником, вантажником на Донбасі, у Нікополі. Потім подався на Південний Урал, в Орськ, де жив тоді брат Анатолій. Там на заводі він освоїв професію електрозварника.

В Орську, де у фортеці відбував заслання Кобзар, після постановки у театрі юного глядача 1961 року п'єси «Назар Стодоля» українською мовою, в якій Павло Громовенко зіграв головну роль, засяяв його талант. Того ж року Павло вступив на акторський факультет Київського театрального інституту.

А потім була робота в театрі, на радіо, на естраді. У Київській філармонії Павло Громовенко дебютував 1977 року з сольною програмою «Стою на землі» за віршами Бориса Олійника. Пам'ятною для глядачів стала програма «Я прийшов дати вам волю» за романом Василя Шукшина. Великий відгук мала літературна композиція «Зі сторінок, що неволила тьма» за творами Павла Тичини, Василя Стуса, Миколи Руденка, Євгена Плужника та інших авторів.

Готувала композиції програм і водночас була режисером дружина Павла – Роксана Скорульська, представниця знаної в Україні мистецької родини. А ще з великим

Коли він став студентом консерваторії, музика Лятошинського, Ревуцького, Штогаренка міцно увійшла в його життя. Юрій був свідком не лише багатьох прем'єр, але й процесу створення цієї музики – його новий вчитель А.Я.Штогаренко майже на кожному уроці ділився зі своїми студентами, щойно написаними сторінками своїх творів.

Після закінчення композиторського факультету по класу професора А. Я. Штогаренка (1955—1960) та аспірантури (1961—1964) більше 40 років працює у Національній музичній академії України, навчаючи та виховуючи молодих композиторів. Педагогічну роботу поєднує з плідною творчою діяльністю.

Становлення композиторського почерку Іщенка відбувалося під впливом двох начал: з боку Штогаренка формувалося емоційне розкриття музики, а від шкільного вчителя В.В. Павковича та Б. Н. Лятошинського – інтелект. Сплав двох начал отримав вихід в його творчості, тому сприймається музика Іщенка тільки у рівноцінному поєднанні емоційного та інтелектуального.

У творчому доробку композитора — численні твори найрізноманітніших жанрів та форм: від опер, симфоній та концертів (для скрипки, віолончелі, кларнету, гобою та фортепіано) — до камерних творів (серед яких 12 кuartетів, квінтети, тріо, сонати для різних інструментів у супроводі фортепіано, цикли для фортепіано) та хорів.

Юрій Якович написав багато творів «під знаком Чехова». На початку 70-х опера «Верочка» (за оповіданням Антона Павловича) дуже виділялася із загального оперного масиву — камерністю, якимсь особливим благородством тону. У 1989 році Іщенко закінчує клавір опери «Водевіль» (по новелі «Страх» з використанням фрагментів «Рассказа неизвестного человека»). Остання з опер, «Дядя Ваня», написана в 1996 році.

Як композитор Іщенко продовжує плідно розвивати традиції шкіл двох видатних українських композиторів — Бориса Лятошинського та Андрія Штогаренка. Найголовніша риса творчості Іщенка - вміння пропустити через себе різні музичні стилі, переплавити їх, інтегрувати і створити власний неповторний стиль.

Ю.Я.Іщенко глибоко переймається проблемами розвитку музичної культури в Україні, багато сил і часу віддає популяризації творчості своїх обдарованих учнів. В одному з інтерв'ю Ю.Я.Іщенко сказав: «Завдання полягає в тому, щоб створити таку атмосферу, в якій композитор відчував би, що він затребуваний. Мені удається створити її в умовах свого класу. А він у мене дуже дружний — не лише ті, хто вчать зараз, а і ті, хто вчилися раніше. Всі випускники — мої друзі, ми відвідуємо виступи один одного, обмінюємося враженнями, спілкуємося один з одним — і офіційно, на уроках, і неофіційно. Тим самим я моделюю ситуацію для творчого зростання, тому що глибоко переконаний: те, що ми робимо – це і є розбудова України».

Юрій Іщенко - заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри композиції та оркестрування Національної музичної академії України ім. П.Чайковського, кандидат мистецтвознавства, лауреат Премії ім. Б. Лятошинського, лауреат Премії ім. М. Лисенка, лауреат Всеукраїнського конкурсу композиторів «Духовні псалми».

Іщенко Юрій Якович // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 1998 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. унїверс. наук. б-ка. – Херсон, 1997.– С.27.

cn.com.ua/N261/culture/personage/personage.html

day.kiev.ua/73468/

ischenko.vg.co.ua/spisok.php

mi-re.do.am/news/2008-06-10-46

Майкапар Самуїл Мойсейович
(18.12.1867— 8.05. 1938)

Самуїл Мойсейович Майкапар народився 18 грудня 1867 року у Херсоні, за походженням - караїм. Незабаром після його народження сім'я Самуїла Майкапара переїхала з Херсона до Таганрога. Тут він навчався в Таганрозькій гімназії. Музикою почав займатися з 6 років, брав уроки у Г. Молла.

У 1885 році переїхав до Петербурга і поступив в консерваторію, де вчився як піаніст у Беньяміно Чезі, В. Дем'янського та І. Вейса, а також в класі композиції М. Соловйова. Паралельно займався на юридичному факультеті Санкт-Петербурзького університету (закінчив у 1891 році). Після консерваторії з 1893 до 1898 року удосконалювався як піаніст під керівництвом Теодора Лешетицького, концертував в Берліні, Лейпцигу, Санкт-Петербурзі, Москві і інших містах.

З 1898 по 1901 рік виступав в концертах з Леопольдом Ауером та Іваном Гржималі. У 1901 заснував музичну школу в Твері. З 1903 по 1910 жив переважно в Москві, займався концертною діяльністю, систематично концертував в Німеччині.

Майкапар брав активну участь у роботі керованого С. І. Танєєвим московського науково-музичного гуртка. З 1910 по 1930 викладав фортепіано в Петербурзькій консерваторії. Був ініціатором виконання в концертах циклу 32 сонат Бетховена.

Різносторонньо обдарований музикант, Майкапар відомий як автор цілого ряду фортепіанних п'єс для дітей і юнацтва. Незмінною популярністю користувалися і продовжують користуватися такі його твори, як «Маленька новелета», «Пастушача сюїта», «Театр маріонеток», знаменитий цикл «Бірюльки».

Самуїл Мойсейович був знайомий з багатьма видатними музикантами і зумів дуже живо описати свої враження у книзі "Годы учения", що вийшла у 1938 році, в рік його смерті.

Помер відомий піаніст і композитор, музичний письменник 8 травня 1938 року в Ленінграді. С.М.Майкапар зробив великий внесок у розвиток музичної педагогіки. Час, що минув, не лише довів значущість його творчої спадщини, але і підтвердив гостру потребу в ній нових поколінь музикантів. Книги і музичні твори С.М.Майкапара видаються в Росії, Європі, США.

Його онук Олександр Майкапар (народився у 1946 р. в Москві) – відомий сучасний піаніст і клавесиніст, музикознавець, мистецтвознавець, заслужений артист Росії. Концертує в країнах Європи, автор багатьох книжок і статей про музику.

Майкапар А. Мой дед – Самуил Майкапар // Муз. жизнь. -1994. - №12.
ru.wikipedia.org/wiki/Майкапар,_Самуил_Моисеевич
rus-aca-music.narod.ru/analit/maikapar.htm
www.maykapar.ru/dynasty1.shtml

По війні М.Гринько працював помічником режисера Запорізького українського музично-драматичного театру, з успіхом грав різнопланові ролі у багатьох виставах. Природна привабливість, гречність актора передавалися його сценічним героям, викликаючи у глядачів симпатію до них. Так у натхненній щоденній праці-пошуку приходила до нього творча зрілість.

У 1955 році Микола Григорович пробує себе на професійній естраді – у джаз-оркестрі «Дніпро», якому присвятив наступні 7 років життя. Згодом стає художнім керівником цього оркестру. Тут добре прислужилася його артистична вдача, природна музичальність, схильність до гумору, танцювальна «жилка», виразна пластика – усе те, що у театрі знаходило лише часткове застосування.

У кіно Микола потрапив випадково. 1951-го в коридорі студії ім. Довженка його запримітили асистенти режисера Ігоря Савченка й запросили на кінопроби. І одразу ж затвердили на епізодичну роль селянина у фільмі "Тарас Шевченко". Та хоч актор прожив у Києві майже 50 років, свої головні ролі він зіграв на "Мосфільмі" й "Ленфільмі". Андрій Тарковський вважав його своїм талісманом і зняв М.Гринька в стрічках "Андрій Рубльов", "Солярис", "Дзеркало", "Сталкер".

Надзвичайно важливими для творчого розвитку Миколи Гринька стали ролі у таких етапних і відомих стрічках, як «Сюжет для невеличкого оповідання» Сергія Юткевича (1970), де він зіграв Антона Чехова, «Романс про закоханих» Андрія Михалкова-Кончаловського (1974), «Ати-бати, йшли солдати...» Леоніда Бикова (1977), «Дума про Ковпака» Тимофія Левчука (1974—1978), «Тегеран-43» Олександра Алова і Володимира Наумова (1981), «Ярослав Мудрий» Григорія Кохана (1982).

Ролі в дитячих фільмах "Пригоди Буратіно", "Автомобіль, скрипка й собака Ляпка", "Не болить голова в дятла", "Пригоди Електроніка" прославили Миколу Гринька на весь Радянський Союз.

Цікаві ролі приносили Гриньку велике задоволення, але його виплеканою з юності мрією, якій, на жаль, не судилося реалізуватися до кінця, був образ Дон Кіхота. Він виконав кілька невеликих ролей благородного ідальго, але художній телефільм грузинських кінематографів «Житіє Дон Кіхота і Санчо», для якого актор встиг знятися лише у кінопробах, вийшов вже без нього. Так і не зіграв він свого омріяного, виношеного, продуманого до найменших подробиць героя, на якого сам був схожий і зовні, і душею.

Він зіграв понад 200 ролей, кожна з яких являла собою цілий світ. 1989 року М.Гринько пішов з життя. Похорон був багатолюдним, скорботним, адже ховали народного артиста України, народного улюбленця, справжнього Актора.

Про Миколу Гринька неодноразово ще за його життя писала мистецька преса, виокремлюючи такі властивості його акторської манери, як внутрішня глибина, лаконічність рухів, виразна стриманість почуттів, емоцій і тонке відчуття ігрової паузи. Його ім'я, постать репрезентовані у багатьох фахових та загальних енциклопедіях і назавжди увійшли до скарбниці національної художньої та духовної культури.

Цього року виповнилося б 90 років від дня народження видатного українського артиста театру, кіно, естради, режисера і просто чудової людини – Миколи Григоровича Гринька.

Вергеліс О. Дон Кихот советского кинематографа // Херсонський вісник. – 2010. – 13 трав.

Голобородько Я. Кінозірка України та світу // Херсонський вісник. – 2005. - 9 черв.

уривок із Достоевського.

По закінченню у 1984 році школи-студії МХАТ (майстерня І. М. Тарханова) Гармаш був прийнятий до трупі Московського театру «Современник».

Сьогодні Сергій Гармаш один з провідних акторів театру з цікавим та широким репертуаром: Лопакін у «Вишнёвом саде» А. П. Чехова, Старший брат в «Карамазовы и ад» за мотивами пізнього Достоевського, Альфонс у «Трёх товарищах» Ремарка та Михайло в «Мурлин Мурло» Миколи Коляди, Перший міністр у «Ещё раз о голом короле» Леоніда Філатова.

У кіно Сергій Гармаш почав зніматися з 1984 року. Перша роль - Урін у героїчній баладі Олексія Симонова "Отряд". З того часу знявся у 105 картинах, неодноразово відзначався кінематографічними преміями і призами.

За роль воєнрука в картині С.Соловйова «Нежный возраст» удостоєний призів «Ника» та «Золотой Овен». Лауреат премії «Золотой Орел» за роль у фільмі «Стиляги». Глядачі впізнають його по серіалам «Каменська» та «Досьє детектива Дубровського», в яких Гармаш створив образи міліціонерів, хлопців простих, грубуватих, але дуже надійних.

У 2006 році удостоєний почесного звання народного артиста Росії.

Дружина Сергія Гармаша - Інна - також працює в "Современнике". Родина Гармашів виховує дочку та сина.

Марус В. Гармаш о Гармаше // Новый фаворит. – 2003. – Сент. – С.28.

Попенко Е. Сергей Гармаш: «В кино снимаюсь в свободное время» // Новый день. – 2007. – 26 квіт.

Сергей Гармаш стал почетным гражданином Херсона // Булава. – 2008. -11 сент.

Сурина А. Херсон – родина киногероев // Такі справи. – 2003. - № 3.

Яновский С. Родители актера Сергея Гармаша познакомились... на репетиции // Гривна. – 2008. - № 15.

www.day.kiev.ua/128955/

www.epochtimes.com.ua/articles/view/10/9913.html

www.kinokolo.ua/argument/1741/

www.kinonews.ru/person_304/sergei-garmash

www.rusactors.ru/g/garmash/index.shtml

Гринько Микола Григорович (22.05 1920 - 10.04.1989)

Народився 22 травня 1920 року в Херсоні в родині театральних акторів, його хрещеною матір'ю була славетна співачка Оксана Петрусенко. Мабуть, тому вже у школі хлопчик усе дозвілля віддавав театру, відкриваючи для себе чаклунство сценічного світу.

Юність Миколи Гринька припала на буремні роки другої світової війни. Служачи стрільцем-радистом, він у вільні хвилини читав однополчанам гуморески та монологи, співав сатиричні куплети, танцював, копіював відомих виконавців, їздив у сусідні військові підрозділи з концертами. У 1943 році його було призначено начальником офіцерського клубу, де він здобув свій перший режисерський досвід.

Спендіаров Олександр Опанасович (11. 1871 – 7. 05. 1928)

Спендіаров Олександр Опанасович народився 1 листопада 1871 року в м. Каховка Херсонської області. Родина Спендіарових (справжнє прізвище – Спендіарян) переїхала на помешкання до Криму, коли майбутньому генію було 6 років. З дитинства він одержав неоцінені уроки – духовні, інтелектуальні.

«Із музичних впливів в період мого дитинства і отрочства, - згадує Спендіаров, - найсильнішою була гра на фортепіано моєї матері, яку я дуже любив слухати і яка поза сумнівом пробудила в мені ранню любов до музики».

Не дивлячись на творчі здібності, що рано виявилися, займатися музикою він почав порівняно пізно - в дев'ятирічному віці. Навчання грі на фортепіано незабаром змінилося заняттями на скрипці. До років навчання в сімферопольській гімназії відносяться перші композиторські спроби Спендіарова: танці, марші, романси.

У 1890 р. Спендіаров вступає до Московського університету, вчиться на юридичному факультеті і паралельно продовжує займатися на скрипці, грає в студентському оркестрі. У диригента цього оркестру Н. Кленовського Спендіаров бере уроки теорії, композиції, а після закінчення університету (1896) їде до Петербургу і протягом чотирьох років освоює курс композиції у М. Римського-Корсакова.

Уже в період навчання Спендіаров пише ряд вокальних і інструментальних п'єс, які відразу ж отримали широку популярність. У ці роки він знайомиться з О. Глазуновим, А. Лядовим, Н. Тіграняном. Знайомство переростає у велику дружбу, що збереглася до кінця життя.

З 1900 р. Спендіаров в основному живе в Криму (Ялта, Феодосія, Судак). Тут він спілкується з видатними представниками російської художньої культури: М. Горьким, А. Чеховим, Л. Толстим, І. Буніним, Ф. Шаляпіним, С. Рахманіновим. Гостями Спендіарова були А. Глазунов, Ф. Блюменфельд, оперні співачки О. Збруєва і Є. Мравіна.

У 1902 р., знаходячись в Ялті, Горький познайомив Спендіарова зі своєю поемою "Рибак і фея" і запропонував її як сюжет. Незабаром на її основі було створено один з кращих вокальних творів композитора - баладу для баса з оркестром, яку виконав Шаляпін влітку того ж року на одному з музичних вечорів.

1903 року в Ялті відбувся диригентський дебют Спендіарова. Будучи прекрасним інтерпретатором власних творів, він згодом неодноразово виступає як диригент в містах Росії і Закавказзя, в Москві і Петербурзі.

Два музичні твори - сюїта «Кримський ескіз» і симфонічна картинка «Три пальми» принесли композитору широку популярність. Проживаючи у батьковому будинку в Судакі, він плідно працював над своїм головним твором – оперою «Алмаст», яка була поставлена у 1930 році у Великому театрі (Москва), в Одеському оперному і викликала доброзичливі відгуки критики.

Останній період творчості Спендіарова пов'язаний з активною участю в будівництві молоді радянської музичної культури. Обробка народних пісень та вокальних творів, інструментальні твори для фортепіано, скрипки, симфонічні твори, опери – така різноманітність жанрів свідчить про багатогранність таланту композитора.

Переїзд до Вірменії (Єреван) мав значний вплив на подальшу творчу діяльність Спендіарова. Він викладає в консерваторії, бере участь в організації першого у Вірменії

симфонічного оркестру, продовжує виступати як диригент. З великим ентузіазмом композитор записує і вивчає вірменську народну музику, виступає у пресі.

Спендіаров виховав немало учнів, що стали згодом відомими радянськими композиторами. Це Н. Чемберджі, Л. Ходжа-Ейнатов, С. Баласанян та ін. Він одним з перших оцінив і підтримав талант А. Хачатуряна.

Плідна педагогічна і музично-суспільна діяльність Спендіарова не перешкодила подальшому розквіту його композиторської творчості. Саме останніми роками він створив ряд своїх кращих творів, серед яких чудовий зразок національного симфонізму "Єреванські етюди" (1925) і опера "Алмаст" (1928).

Спендіаров був повний творчих планів: зрів задум симфонії "Севан", симфонії-кантати "Вірменія", у якій композитор хотів відобразити історичну долю рідного народу. Але планам цим не судилося здійснитися. У квітні 1928 р. Спендіаров сильно застудився, захворів запаленням легенів і 7 травня його не стало. Прах композитора похований в саду перед Єреванським оперним театром його імені.

Блискуча обдарованість, широта поглядів, висока майстерність сприяли тому, що творчість Спендіарова О.О. стала українським, вірменським і російським явищем і вписала одну з вікопомних сторінок у вітчизняну музику.

Авдальян М. Класик вірменської музики // Наддніпрян. правда. – 1983. – 27 берез.

Спендіаров Олександр Опанасович (1871 – 1928) // Знаменні і пам'ятні дати Херсонщини на 2001 рік : Бібліограф. покажч. / Херсон. обл. універс. наук. б-ка. – Херсон, 2000. – С. 44.

ru.hayazg.info/Спендиаров_Александр_Афанасьевич

ru.wikipedia.org/.../Спендиаров,_Александр_Афанасьевич

www.kino-teatr.ru/kino/composer/sov/.../bio/

Цилінко Олександр Петрович (15.03.1960)

Народився 15 березня 1960 року в м. Херсоні. Навчаючись в школі № 32 м. Херсона, маленький Сашко не розлучався з гітарою, яка була улюбленим інструментом хлопця.

Ще тоді він проявив свій музичний талант. В музичній школі Сашко навчався грі на баяні.

Кар'єра Олександра Цилінка складалася не просто. Вступити одразу до Київської консерваторії юнаку не поталанило. Два роки навчався у Дніпропетровському театральному училищі, потім закінчив Одеську консерваторію. У 1987-1990 роках був солістом Одеського театру опери та балету.

Служба на флоті, робота солістом ансамблю «Волна», який гастролював по світу – виступи на Кубі, в Анголі та майже в усіх європейських країнах дали молодому співакові хорошу практику артиста, різноманітний репертуар та впевненість вокалу. Двічі був лауреатом міжнародних конкурсів.

Зараз Олександр Цилінко – один з кращих басів Москви, виконує сольні партії у Гелікон-опері, Великому театрі, Кремлівському палаці, Камерному театрі Бориса

Покровського. Гастролює по Росії, Україні, Англії, Німеччині, Голландії, Австрії, Швейцарії, Франції. Викладає вокал у столичних навчальних закладах, бере участь у фестивалях та конкурсах.

На день 225-річчя міста співак приїздив в Херсон і брав участь у великому гала-концерті. Херсонці з задоволенням слухали виступ оперного баса світового рівня, який пообіцяв землякам дати сольний концерт у рідному місті.

Олександр Цилінко - заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів, кандидат педагогічних наук.

Вершина Н. Он поет в большом театре // Площадь Свободы. – 2001. - № 39.

«Дон Жуан» Моцарта, простой парень из Херсона // Херсонський вісник. - 2000. - № 31.

Кулик В. Ваш вихід, маестро! // Новий день. - 2002. - 15 серп.

Ляшенко Е. Херсонский бас Александр Цилинко стал заслуженным артистом России // Херсонський вісник. – 2003. - № 49.

Станет ли Херсон европейской оперной столицей? // Херсонський вісник. – 2002. - № 45.

ermitazh.theatre.ru/actors/present/cilinko/

w.theatreinform.ru/bd/Actor/Details.php?A_Code=4501

www.youtube.com/watch?v=fc8PEMUt6hc

Театр, кіно, телебачення

Гармаш Сергій Леонідович (1.09.1958)

Народився 1 вересня 1958 року в Херсоні. Сергій був складною дитиною: частенько бився з хлопчиками, бив скло, міг умовити весь клас замість уроку піти в кіно. Декілька разів його навіть виключали зі школи.

Батьки Сергія були простими людьми. Мати родом з глухого села на Західній Україні, закінчила сім класів і все життя працювала диспетчером на автобусній станції. Батько спочатку був шофером, потім закінчив інститут і почав працювати на керівних посадах.

Про акторську професію Сергій Гармаш навіть і не думав — мріяв після школи вступити до морехідного училища. Вибір навчального закладу трапився майже випадково, обрано було той, де екзаменів якнайменше. Закінчивши Дніпропетровське театральне училище, отримав професію актора лялькового театру. Потім працював в Херсоні, виїжджав на гастролі по області.

Через два роки його призвали до армії — в будівельний батальйон у Туркменістані. Про ті часи Гармаш ніскільки не жалкує: «Я там навчився багатьом речам, які потім у житті знадобились: могу бути бетонником, стропальником, руками багато чого вмію робити».

У 1980 році, після служби, Сергій їде в Москву вступати до театального училища. Спочатку він подав документи відразу до трьох навчальних закладів, але потім зупинив свій вибір на школі-студії МХАТ. На екзамені Гармаш читав двадцятихвилинний